

Proletarec

IZHAJA VSAKO SREDO

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

Naročnina—Subscription Rates:
United States and Canada: \$2.50 vse leto (per year) \$1.50 pol leta (half year.) Foreign Countries: \$3.50 za leto (per year), \$2.50 pol leta (half year)

Owned and published by—Lastnik in izdajatelj: JUGOSLOVANSKA DELAVSKA TISKOVNA DRUŽBA (So. Slavic Workmen's Publishing Co.) Chicago, Ill

St. (NO.) 590.

CHICAGO, ILL., dne 1. januarja (Jan. 1.) 1919.

LETO (VOL. XIV.)

Upravništvo (Office) 4008 WEST 31st ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 8157

NOVO LETO.

V veliki dvorani, šumni in sijajno razsvetljeni, se je zbrala velika množica. Smeh se razlega in kliči, tuintam so tihi razgovori, zaupno šepetanje. Naenkrat bije ura. Vse utihne. Luči ugasnejo. Trenotek — in zopet je svetlo... Kakor da se je razlila nova svetloba. In bučanje odmeva od stene do stene, kakor da se je iz gluhe tišine nenadoma porodil vihar. Vriskanje, prepevanje, bučanje je po ulicah, po hišah, po vsem mestu, povsod, kjer je ura pravkar odbila dvanajst. In ljudje si čestitajo in voščijo veselo novo leto in srečo.

Ali se je čas ustavil le za sekundo, za najmanjši zlomek sekunde? Čas teče enakomerno, da ni primere z njegovo pravilnostjo, teče in se ne ustavi nikdar. To, kar ljudje imenujemo čas, naš ubogi pripomoček, da si moremo v večnosti, ki je vedno ena, označiti dele in postaje, poglavja in prizore, sedanjost, preteklost in bodočnost.

Čas se ni ustavil in niti najmanjše pičice ni naredil v večnosti, ali človek si pomaga, kakor more, pa si je iz solnčnega in zemeljskega kretanja napravil merilo po svojem nezadostnem spoznanju. Zdaj — pravi — je minilo staro leto; in izbriše ga. In pričelo se je novo leto.

“V grob s preteklostjo! Naj živi bodočnost!” — to je večni klic življenja, ki se neprenehoma bavi z ubijanjem vsega, kar je, in z ustvarjanjem novega. Z navideznim ubijanjem in ustvarjanjem, seveda, kajti rojstvo in smrt sta le dva različna izraza enega procesa. Absolutnega rojstva ni in absolutne smrti ni; izpreminjanje je vse.

Ali v večnosti in neskončnosti je človek del — reci mu prašek v vesoljnosti ali pa velikan na zemlji — in brez meja je izgubljen. Svoje življenje pozna med rojstvom in smrtjo, in življenje je njegova največja lastnina, njegovo prvotno bogastvo; in njegov najmočnejši gospodar.

Nekaj novega je z njim prišlo na svet. Od trenutka svojega rojstva postaja neprenehoma nekaj novega in hrepeni brez prestanja po novem. To je življenje in njega stremeljenja. Življenje ruši vsak hip in zida vsak hip. Novo prihaja venomer kakor tok vode. Zakon se izpolnjuje.

Ali človek, pritlikavec v vsemirju, ima čute in misli. Bitje je, z brezštevilnimi nevidnimi vezmi spojeno z vso vesoljnostjo, z vso Prirodo, je vendar bitje samo zase, po svojem spoznanju samostalno, živeče

svoje posebno življenje. Znani in neznani zakoni mu prinašajo izpremembe; a iz njegovih čutov in misli vstajajo želje. In glej! Kar prihaja novega, se ne strinja z njegovimi željami po novem. Pričakovanje ostaja neizpolnjeno, hrepenenju je svet nadalje odprt.

Vtrenotkih, ki si jih je izbral za svoje namene in jim dal značaj po svojih mislih, posega v globočino svojega srea in razvezuje hrepenenje. Ob novem letu vošči svojim znancem in prijateljem srečo — ker si želi sreče sam. Nekaj starega je minilo; novo, ki se pričinja, naj bi prineslo srečo.

Kaj je sreča?

Vprašanje filozofov! Vprašanje brez odgovora. Mnogo jih je odgovarjalo, nihče ni odgovoril. Sreča! Saj ne vemo, kaj je življenje, kako bi mogli povedati, kaj je sreča? Zazdi se nam, da imamo vse, česar smo si želeli in čutimo se srečne; obrnemo se, in življenje nas spomni, da ima stotisoč strani in bitje neštete potrebe in srce želje brez konca in kraja. Največji kos sreče je le kos, hrepenenje gre pa za popolnostjo, katere mu njegov tekmeč razum ne razodene.

Prijatelj ti vošči veselo novo leto in skozi glavo ti švigne misel, da bi bilo veselo, če bi mogel dokončati veliko delo, zasnovano od tvojega duha; srečno bi bilo, če bi se rešil bolezni, ki te ovira na tvojih potih; dobro bi bilo, če bi malo bogastvo, s katerim že razpolagaš v mislih. In če se ti izpolni vse, kar ti prihaja v letošnji Silvestrovi noči na um, boš prihodnje leto zopet voščil srečo znancem in prijateljem, ker si jo boš želel sam.

Več kot človek, pa je človeštvo. Kakor je na milijarde, triljarde kapelj, molekulov soli, vsakovrstnih kovin, rastlin, globočin in plitvin morje, eno enotno morje, tako je človeštvo enota, četudi so čuti skupnosti slabejši od čutov posameznega človeka. Tudi vse človeštvo ima svojo dušo, svoje skupno življenje in svoje hrepenenje — po sreči.

Kam naj se obrne hrepenenje? Kam naj poseže? Kam naj povede noge?

Sreča človeka je zagonetna reč; sreča človeštva se zdi v sanje zaviti ideal. Kako najti pot do neznanega cilja? V meglah plava pesimizem, prežeč na vsako priliko, da bi zamračil oči in srce; človeško malomočnost prime, napihne jo in mu jo vrne kot popolno brezmoč. “Neznane sile ravnaajo s tabo po svojih zakonih in ti si kakor kamen, ki pade, če zdrsne

s trdnejše podlage, kakor voda, ki zledeni v mrazu in se izpari v vročini, kakor breza, ki raste in zeleni brez svoje volje. Igrača si in hrepenenje je prevara tvoje slabosti."

Z resnico utrjuje pesimizem svoje laži. Skozi tisočletja neznanja se je rilo človeštvo k znanju in polagoma so se mu razkrivale resnice, da je mogel z njimi pregnati mrakove in megle iz svoje bližine. V daljavah jih je še mnogo in njegova moč ne zadostuje, da bi jih razpršil vse. Ali zmage človeštva so dovolj vredne, da jih čvrsto drži in si jih ne da vzeti. Nebesa so daleč, ali tudi zemlja ima svoje lepote.

Malodušnost tlačí človeka v prah in mu sugerira ničnost, s katero se igra Usoda po svoji volji. Uspeh ga opaja in v radostni omtiči vidi sam v sebi boga, čigar moč nima meja. Trezno znanje ga pa rešuje obupa in prevzetnosti, poučujočega, da ne more pognati zvezd v nasprotno smeri, a vendar lahko poseje seme, iz katerega zraste plod. Vsemogoč ni človek, vsemogoče ni človeštvo, a kolikor moči ima, jih lahko porabi, posvetujoč se s svojim znanjem in razumom.

Po sreči koprni človeštvo, a sreča je kakor fantom, varajoč oči in duha, približujoč se v temi kakor živa prikazen, na katero je treba le posvetiti, da se jasno spozna, a razblinjajoč se v prazen zrak, čim poseže roka po sveči. Ali človek, ki ne more uničiti zemlje, da bi čarovniško ustvaril paradiz, napravi zemljo samo lahko rodovitnejšo in lepšo, in kar more storiti dobrega in boljšega, toliko sme in mora.

Za vsakim ciljem, ki ga more doseči, bodo novi cilji; vsaka zadoščena želja rodi nove želje. Od cilja do cilja pa je večna pot življenja in krčič steze do znanih smotrov, pripravlja človeštvo ceste do nezanih.

Sreča, absolutna sreča nam je tajnost; ali Priroda, ki nas je obdarila z razumom, nam s tem sredstvom pomaga. Spoznavajoči nesreče in njene vzroke se lahko trudimo, da odpravimo te in se stopnjema približujemo sreči. Izpolnitev želja, ki jih razumemo, prinese delež zadoščanja, najbližnjega sorodnika sreče.

Toda kje je človeštvo, ki naj si zgradi tempel? Ljudi vidimo na zemlji, narode, plemena, razrede, spole — kje je človeštvo? Živ človek lahko opravlja delo po svojih sposobnostih, pojm ga ne more. A človeštvo je doslej le pojm.

Nekdaj je bila zemlja velika. Na dveh kontinentih živeči ljudje so si bili neznan in nedosežni kakor prebivalci Zemlje in Marta. Obla se je stisnila, dežele so se približale druga drugi, nekdanji ločeni oceani spajajo sedaj, narodi se poznajo kakor raztreseni člani ene družine. Daljave ne ovirajo več združitve narodov v višjo enoto. Le pomanjkanje volje je še zapreka.

Ali v tem in v onem narodu, po vsem svetu stoje sinovi svojih dedov v nasprotnih, sovražnih taborih. Tukaj gospodarji, tam hlapci. Tukaj preobilica, tam pomanjkanje.

Boji med narodi, boji med razredi — kako naj vstane edinstvo človeštva?

V vzajemnem mrcvarenju krvave in pogibajo deli, sreča vseh pa je vsem nedosežna, tudi prva, o-

mejena, umevanim in občutenim potrebam prilagodena sreča, ki bi dala človeštvu slutnjo velike Sreče; nedosežna je brez instrumenta, ki bi mogel poseči po njej. Le človeštvo, enotno, solidarno človeštvo more delati in se boriti za srečo človeštva.

Nacionalni boji, razredni boji imajo razloge, ki niso od večnosti, temveč so časovni. Noben prirodni zakon jih ni utisnil življenju kot večni atribut. V izpreminjajočih se razmerah so ti razlogi, človek pa ima moč, da razumno in smoteno vpliva na izpremembe razmer. Razredni boji utihnejo in izginejo, če izbrise narod z ustanovitvijo skupnega gospodarstva razredne meje in se združi kot enotna družina. Narodni boji prestanejo, če najdejo narodi doslej skrito ali zatajevano edinstvo svojih interesov in se spoje v družbo za skupne koristi. Zemlja je dovolj velika in dovolj bogata za vse. Ali zemlja je, in življenje človeštva je vezano nanjo. Orati jo je treba, da rodi; izvrtati jo je treba, da razkrije svoje zaklade. Delo je zakon, kateremu se človek ne izogne. Pač pa si ga lahko olajša in podeseteri njegove sadove. Od suznja se lahko povzpne do ponosnega delavca, ki opravi igraje svoj posel v družbi velike familije. Hlapec dela postane lahko njegov gospodar in z osvoboditvijo od fizične tlake se oprosti tudi duh, ki mu pokaže nove dežele z zlahnejšim cvetjem in z novimi poti do sreče.

Po dolgem samozatajevanju v krvavih grozah in smrtnih strahotah so novoletni klici letos glasnejši in voščila toplejša. Ali željam morajo slediti dejanja in za skupna dejanja je treba skupnih sil. Človeštvo je najmočnejši klic naših dni. Kadar se izpolni povelje tega glasu, zapiše človeštvo svoje veliko Novo leto.

"Zelo zanimivo je zame opazovanje, kako prihaja iz vsakega kraja, iz krogov raznovrstnega mišljenja, od vsakega svetovalnega zbora predlog, da ne sme biti več ravnovesja sil — ne ena skupina narodov, sestojeca proti drugi skupini, ampak ena sama splošna skupina narodov, ki nastopa kot upraviteljica svetovnega miru."

Te besede je izrekel predsednik Wilson v svojem govoru v Londonu na pozdrav ondotnega župana. Wilson ima prav, da prihaja ta zahteva iz vseh ljudskih krogov. V nekaterih vladnih krogih je slišati drugačne besede. Če ni treba več "ravnovesja sil", s čimer se popolnoma strinjamo, tedaj tudi ni treba nobenega umetnega povečevanja, nobenih aneksij proti volji ljudstva, ampak zadostuje ustrojitev držav po enostavnih načelih pravičnosti. Wilson bo imel še trdo delo, če hoče nekatere starokopitne državnike prepričati o tem.

Iz Stockholma poročajo, da je bivši boljševiški poslanik v Angliji Boris Litvinov poslal zaveznikom in predsedniku Wilsonu formalno noto, ki predlaga pogajanje za mir. Zakaj bi pošiljal take note Litvinov, dokler je Čičerin komisar za zunanje zadeve, ni jasno. Če so boljševiki res podali tak predlog, mora kmalu priti potrdilo vesti; dotlej bo potrpljenje, ki mora v teh časih toliko izkušati, že še vztrajalo.

Naloge jugoslovanskih socialistov.

Dober zgled za ureditev svoje države bodo Jugoslovani imeli v Češkoslovaški republiki. Ta država se organizira na socialnih podlagah in kaže že sedaj v svojih uredbah socialističen vpliv. Če se ne meče v radikalne struje, moramo to pripisati ne le žalosnim zgledom, ki jih daje boljše vizez na Ruskem, ampak tudi treznemu mišljenju, ki je vedno vladalo med češkimi socialisti. Jugoslavija pač ne bo mogla biti posnetek Češkoslovaške republike. Razlike med obema deželama, zlasti v gospodarskem oziru, so prevelike. V pol. oziru pač ne bo treba zaostajati za Čehi. Če pravijo tam, da ne more biti o splošni in enaki volilni pravici za moške in ženske in o proporcionalnem zastopstvu manjšin nobenih prepričkov, ker se razume to samo ob sebi, velja to pač tudi za Jugoslovane. Enako je n. pr. z občinsko avtonomijo. Da morajo stati interesi skupnosti v prvi vrsti, se pač razume; demokracija ni anarhija, ki dovoli principielno vsakemu, da dela, kar hoče, pa vodi praktično do despotije. Čehi ne marajo anarhije in Jugoslovani tudi nimajo smisla zanjo. Ali če so interesi skupnosti zavarovani, morajo posamezni deli dobiti toliko samoodločevanja, kolikor je le mogoče brez škode za vse ljudstvo. Tistega policijskega varuštva nad občini ki jim je v Avstriji vezalo roke, ne bo v jugoslovanski demokraciji.

Take demokratične reforme političnega značaja se že pripravljajo v češkoslovaški republiki in se bodo tudi pri Jugoslovanih lahko izvršile brez odlašanja.

Drugače bo pač z gospodarsko-socialnimi vprašanji. Češka je najindustrijalnejša dežela v centralni Evropi, medtem ko je na jugu industrija komaj v povojih in imajo jugoslovanske dežele skoraj izključno agraren značaj. Naravno je torej, da bodo jugoslovanski socialisti na tem polju imeli druge naloge kakor češki. Nedvomno pride v Češkoslovaški republiki socializiranje raznih velikih industrij kmalu na dnevni red; na slovanskem jugu je pa komaj kašna stroka dozorela za to. Pač pa je tudi tukaj izključeno, da bi se železniški sistemi prepustili profitarstvu privatnih družb, ki bi se dale eventualno še subvencionirati od države kakor avstrijska južna železnica. Brez obzira na dobičkanost je neizogibno, da pridejo vse železnice v državne roke in da se ne izdajajo privatnikom nikakršne koncesije za nove proge. Železnice so prometne žile, od katerih je razvoj gospodarstva pravtako odvisen, kakor od naravnih zakladov. Graditi se morajo sistematično in smotreno, ne z ozirom na profit, ampak z ozirom na potrebe. To se pa ne doseže, če se prepuste privatni spekulaciji, ampak če so stroge centralizirane, in če jih upravlja od ljudstva kontrolirana vlada.

Druga produkcijska stroka, katere podržavljenja ne bo treba odlašati, je premog. Tega je v jugoslovanskih deželah obilo; črpa se na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem, v Istri in Dalmaciji, na Hrvaškem in v Bosni in v Srbiji. Premog je eden najvažnejših pogojev industrije, in če je v narodnem interesu, da se razvije industrija, je potrebno, da pride ta

pogoj v državne roke in se vzame privatnim profitarjem možnost, da bi ovirali razvoj industrije.

Če bo moralo še marsikaj ostati prepuščeno privatnemu podjetništvu, bo pa vendar treba, da si zagotovi država gotovo kontrolo nad vso industrijo. Važno je, da postane država kolikor mogoče gospodarsko neodvisna, ali iz tega ne sledi, da bi se po sili vzgajala "domača industrija", kakor se je godilo n. pr. na Ogrskem, kjer je moralo ljudstvo s svojimi žulji podpirati industrije, za katere ni bilo nobenih naravnih pogojev, potem pa v imenu "patriotizma" kupovati njene produkte dvakrat tako drago, kakor bi jih moglo dobiti iz drugih dežel. Greh bi bil zanemariti naravne zaklade, a nič manjši greh ne bi bil zgraditi okrog dežele kitajski zid.

Jugoslovanski kraji imajo mnogo pogojev, da postanejo bogati. Treba je za to pač temeljitega študija ter metodičnega in poštenega dela. Ali s samim ustvarjanjem takozvanega nacionalnega bogastva se ljudstvo ne more zadovoljiti; produktov tega ustvarjanja mora biti samo deležno, in naloga jugoslovanske socialistične stranke, katere vpliv se je v revoluciji zopet Avstrijo zelo povečal, bo skrbeti za izdatne socialne naprave in reforme, ki obvarujejo delavsko ljudstvo telesnega in moralnega propadanja in ga napravijo sposobno, ko dozore razmere tako, da bo tudi na slovanskem jugu uveljavljenje socialističnih idealov mogoče.

Zakonita vpeljava maksimalnega osemurnega delavnika je stvar, ki se razume sama o sebi. Tudi o varstvenih napravah za delavstvo ne bo mnogo sporov; pri tem se mora uresničiti stara zahteva delavstva, da pride obrtno nadzorstvo v njihove roke. Neizogibna bo reforma in dopolnitev delavskega zavarovanja; posebno bo treba v tem oziru skrbeti, da bo delavstvo v svojih zavarovalnih zavodih avtonomno. Izginiti morajo sramotne "bratovske skladnice" za rudarje, v katerih so bili brezobrazno goljufani in delavsko zborovanje mora postati enotno. Vpeljati se mora tudi starostno in invalidno zavarovanje, s katerim so delavce v Avstriji dvajset let vlekli za nos; enako mora priti tudi zavarovanje za slučaj brezposelnosti, kar pa ne sme ovirati drugih ukrepov zoper to moro. Če si država zagotovi zadostno kontrolo in ne prepusti privatnim profitarjem dohodninskih virov, ki jih more sama izrabljati, bo v jugoslovanskih deželah toliko dela, da ne bo treba nobene brezposelnosti.

Strokovne organizacije in njih pravice morajo biti zakonito priznane. Za tisto samovoljnost, ki je v tem oziru vladala v Avstriji, ne sme biti prostora v Jugoslaviji.

Veliko važnost je treba polagati na strokovne šole, kar bo v zvezi z reformo šolstva sploh. Od Nemčije in Italije prevzeti avstrijski šolski sistem s svojimi "latinskimi" šolami nima smisla za Jugoslovane. Ne podcenjujemo klasične izobrazbe za gotove panoge in za ohranitev tega specialnega znanja; ali glavna naloga šole mora biti, da poda ljudstvu sposobnosti za praktično življenje. Vsakemu delavcu mora biti omogočeno, da razvije vse zmožnosti, ki so v njem, in država mu mora podati vsa sredstva za

to. Tudi za kmečko ljudstvo velja to. Razlika med farmerstvom v Ameriki in obdelovanjem zemlje v Bosni je preveč kričeča, da bi se smeli naši zaostali sistemi ohraniti. Če se ne more poljedelstvo čez noč socializirati, se vendar lahko izvedejo napredne reforme, ustanove poljedelske, živinorejske in podobne šole, državne mlekarne, sirarne i. t. d., pospeši za-družništvo in se napravi boljše razmerje med produkcijo in konsumom.

Socialnih nalog bo torej dovolj in socialistični stranki se ne bo manjkalo dela. Kakor pa so se naši socialisti izkazali tekom revolucije in ob prehodu v novo stanje, smo prepričani, da bodo tudi nadalje možje na pravem mestu.

Jugoslovani in ideja razsodišča.

Neko poročilo iz Pariza pravi, da bodo najbrže nekatera vprašanja, s katerimi bi se morala baviti mirovna konferenca, odložena za poznejše razsodišče. Med temi navajajo tudi jadranski problem. S takim načinom bi se zadovoljili tisti hip, ko bi bila osnovana liga narodov in bi se ustanovilo razsodišče, na katerega naprisanost bi se bilo mogoče zanašati. Seveda mora biti predvsem liga narodov sama prava svobodna zveza svobodnih narodov. To je treba poudarjati, kajti s samo besedo ni nič opravljeno. Zdi se, da so nekateri državniki pripravljani sprejeti od Wilsona posodo, pa naliti svoje vino vanjo. Ali liga narodov, ki bi bila le zveza nekaterih močnih, dočim bi bili vsi drugi privesek, liga narodov, v kateri bi eni ali drugi velesili pripadala hegemonija kakor Prusiji na Nemškem, liga narodov, ki bi bila organizirana kot trdnjava kakšne reakcije za ustavljanje razvoja in zatiranje napredka, ne bi bila to, kar je razglašal Wilson, ne bi bila to, po čemer stremi svetovna demokracija, ne bi postavila pravice na mesto grobe sile.

Liga narodov ne more rešiti vseh problemov, ki mučijo človeštvo. Niti absolutna garancija proti vojni ni, kajti kakor smo neštetokrat naglašali, more mir le tedaj imeti zadostno varnost, kadar izginejo vsi razlogi, iz katerih lahko nastane vojna. Taki razlogi niso le politični, ampak tudi gospodarski. V dobi svetovne trgovine je teža drugih še mnogo večja od prvih. Dokler se ne najde pot, da se odpravi besna kapitalistična konkurenca, bo vedno grozila vojna zaradi profitov.

Toda liga narodov, če se ustanovi kot zveza enakopravnih narodov in s sposobnostjo uspešnega razvoja, postane miru lahko koristna, ker odstrani nekaj zelo nevarnih razlogov za spore in omogoči reševanje vsaj nekaterih sporov brez prelivanja krvi. Četudi ne pomeni paradiža na zemlji, je liga narodov vendar velika ideja; ampak da prinese resnične koristi, se ta ideja ne sme falsificirati; njeno uresničenje mora biti odkritosrčno in ne sme skrivati nikakršnih sebičnih namenov. Njena organizacija mora biti taka, da ji vsak narod, vsak del lahko zaupa. Veliki narodi bodo tudi v ligi večji od malih; ali osnovne pra-

vice morajo za najmanjšega prav tako veljati kakor za največjega.

Ako se ustanovi taka liga narodov, ako izide razsodišče iz nje, tedaj predložijo Jugoslovani svoj spor z Italijani lahko takemu razsodišču. Sami bi najtopleje zagovarjali tako misel, kajti kjerkoli je spor, je razsodba edina možnost, da se reši brez sile. Ali instanca, ki razsoja, mora uživati popolno zaupanje, sicer more ves proces le odgoditi in zavleči spor, ne more ga pa rešiti.

Med Jugoslovani in Italijani je spor. Kakor v vsakem takem slučaju, stoji vsaka stranka na stališču, da ima prav. Koliko je na eni in na drugi strani prepričanja o pravici, je drugo vprašanje. Ali trditev obeh strank, da imata prav in njiu volja, da dosežeta, kar zahtevata, zadostuje, da izpregovori meč za odločitev, če se prepusti konflikt njima samima. Ako se hoče to prepričati, je treba apelirati na tretjega faktorja, stoječega izven obeh strank in zanesljivo objektivnega.

Stranka, ki je prepričana o svoji pravici, se ne bo upirala nepristranskemu razsodišču, kajti če je res nepristransko, more izreči le pravično sodbo; stranka, ki ima res prav, mora od takega razsodišča dobiti pravico, če je le ta pravica dovolj trdno dokazana, a naloga stranke je, da doprinese dokaze.

Ker se Jugoslovani ne bojujejo za nič drugega, kakor za pravico, nimajo nobenega strahu pred pravičnim razsodiščem. Vse, kar zahtevajo v takem slučaju, je garancija, da bo razsodišče objektivno postavljeno in da bo pri razsojanju odločevala sama pravica in nobeni obziri na kakršnekoli druge momente ne.

Kdor ne bi hotel svoje zadeve predložiti takemu razsodišču, bi s tem implicite priznal, da se ne bojuje za pravičnost, ampak za drugačne namene.

Z druge strani bi se italijansko-jugoslovanski spor lahko rešil tako, da se eni ali drugi stranki vsili odstop od njenih zahtev. Koalicija kakšnih velikih držav bi lahko dosegla tak rezultat in bi še enkrat uveljavila načelo, da je sila močnejša od pravice. S tem pa ne bi storila nič drugega, kakor da bi zastrupila spor in napolnila podvrženo stranko z ogorčenjem, ki ne bi izpuhtelo, dokler ne bi bila krivica popravljena in ki bi gonilo oropani narod na revanše, nasprotnika pa na priprave za odboj, dokler ne bi udarila ura, ko bi mogel izpregovoriti meč. Ta ura pa bi prišla prej ali pozneje, zakaj nasilstvo se ne bi moglo izvršiti v ligi enakopravnih narodov, temveč le tam, kjer bi stale ene sile zoper druge. Tako razmerje je nestabilno in se menja. Vsi, ki so podvrženi kakšni krivici, bi neprenehoma delali na to, da se izpremeni na škodo tistih, ki vzdržujejo krivico. Nadaljevala bi se politika intrig, diplomatskih iger, javnih in tajnih alianc, in neizogibno bi prišel dan, ko bi zopet zagrmeli topovi.

Jugoslovani si ne žele tega, zato se bodo strinjali z idejo razsodišča; ali garancije morajo biti podane za njegovo nepristranost in sposobnost, da najde pravico in jo potrdi.

Vatikanske aspiracije.

Pred kratkim so nekateri listi pravili, da se namerava papež odreči posvetnemu gospodstvu, ki še vedno obstaja v ideji, v tem ko ga faktično nikjer ni, odkar so Italijani prikorakali v Rim in napravili iz njega svoje glavno mesto.

Ne more se reči, da je povsem nemogoče, kar je odvisno le od človeške volje. Vprašanje pa je, koliko morejo take vesti biti verjetne, in če se pogleda nanje s tega stališča, tedaj nimajo nobene vrednosti. Preden je nameščen za papeža, priseže kardinal, da bo varoval takozvano Petrovo dedščino, v katero štejejo tudi posvetno posest vatikanske stolice, ne le tisto, ki ji je ostala, ampak tudi tisto, ki jo je izgubila. Noben papež še ni priznal italijanskega kraljestva, in še vedno velja teorija, da je Italija oropala cerkev.

Tekom vojne ni papež podal nobenega znamenja, da bi se njegova politika v tem oziru izpremenila. Pač pa je izkušal posegati v posvetne zadeve, izdajal mirovne note in gledal, kako bi v vesoljnem kaosu povečal vpliv in ugled katoliškega vrhovnega poglavarstva.

Da bi se omejil izključno na cerkvene in verske zadeve, na to ni mislil še noben papež, pa tudi sedanji ne. Težko je misliti, da bi sploh kakšen katoliški poglavar storil tak korak, ki bi bil v nasprotju z vso zgodovino in z vsemi tradicijami katoliške cerkve. Težko si je to misliti, ker je katoliška cerkev organizacija moči, zelo materialna organizacija, živeča na tem svetu, črpajoča vso svojo silo iz zemeljskih virov, in raztezajoča svojo moč po zemlji. Tu se s samo duševnostjo, s samo brigo za življenje onkraj groba prav malo opravi. V časih, ko je bilo gospodarstvo še povsem drugačno od sedanjega, so lahko posamezni puščavniki posvečevali svoje življenje sanjam o nebeški glori in odrešenju, ter pridigali na razkrižjih. Danes je cerkev institucija s tisočermi in tisočermi "služabniki"; gozdovi so privatna lastnina in najsvetejši puščavnik si ne more zgraditi kolibe na tleh, ki niso njegova. Škofi, prošti, župniki, kaplani morajo živeti sredi ljudstva, kjer ga dosežejo. Stanovanja so jim potrebna in cerkve; treba je naprav, ki zvabijo ljudstvo v cerkve in mu preženejo misli na beg; treba je zvonov in orgelj in vsakovrstne reklame.

Vsega tega ne more biti na zemlji brez denarja, brez materialnih sredstev, in če bi cerkev hotela pozabiti na ta svet, ne bi mogla, ker more obstajati le z gospodarsko administracijo. Ker je sedanji svet kapitalističen, se mora tudi cerkev prilagoditi kapitalističnim razmeram, ali pa stopiti v boj s kapitalizmom. Lahko je razumeti, da se ne odloči za drugo, kajti to bi pomenilo revščino, praganjanje, zatiranje. Cerkev se je prilagodila kapitalističnemu svetu, kakor se je prilagajala vsemu, kar je bilo mogoče. Zato mora sama ravnati tako, kakor ravnajo drugi, ki gospodujejo na zemlji. skrbeti mora za dohodke, ustvarjati so mora posest, pridobivati si mora politično moč. Zato se tudi ne odpove posvetni vladi, dokler ima kaj nade, da dobi zopet, kar je izgubila

in da potem poveča svojo posest in jo zopet poveča, kajti cerkev naj bi bila po svojem nauku vrhovna vladarica vsega sveta.

Sedanji papež ni tem oziru najbrže nič manj cerkven od ostalih in povesti o njegovi resignaciji so skrajno neverjetne. Sicer pa že prihajajo v javnost vesti, ki jim diametralno nasprotujejo in ki so tudi veliko bolj razumljive.

Pravijo, da je močno oživela katoliška politična propaganda pod pokroviteljstvom Vatikana. Cerkevni krogi delajo na to, da bi se južna Nemčija ločila od severne in se spojila z avstrijsko-nemškimi deželami. Vatikan potrebuje katoliških držav, ker je tistih, ki so se včasih ravnale točno po predpisih iz Rima, vse manj in manj. Avstrija, ki je bila še najbolj zanesljiva opora politične cerkve, se je zgrudila in v Vatikanu spoznavajo nevarnost, da ne bo nobena država več hotela priznavati njegove nadvlade. Da bi radi ustvarili nove države, ki bi se podložile cerkvenemu varuštvu, se jim pravzaprav ne more zameriti, ali papež ni več tista sila, ki bi mogla ustvarjati in rušiti države in tudi nikdar več ne bo.

Poročajo tudi, da želi Vatikan progo sveta do morja, zaradi tega, da bi papež lahko prišel do morja, ne da bi mu bilo treba stopiti na italijanska tla. Pri "sveti" stolici so pozabili, da je Wilson zahteval prost pristop do morja za narode, ne pa za privatne osebe. Papež pa ni država, temveč v resnici le privatna oseba, kateri nihče ne brani, da se vozi po svetu, kolikor se hoče, ampak mora, kjerkoli potuje, priznavati kakor vsakdo suverenost dotične države.

Politične aspiracije katoliške cerkve ne umirajo; v splošnem metežu preže klerikalne sile vedno na priliko, ki bi jo mogle izrabiti v prid cerkvene nadvlade. Na to reakcionarno silo je treba gledati, dokler živi; če bi boj proti njeni agresivnosti odnehal, bi postala lahko prav tako nevarna kakor kajzerizem.

Dunajski "Neues Journal" pripoveduje, kakor poročajo iz Amsterdama, da se po avstrijsko-nemških deželah širi pravljica, da je predsednik Wilson — pokojni habsburški kronprinc Rudolf. Po mišljenju teh romantikov seveda ni pokojni; istorije, da Rudolf ni mrtev, so med praznovernimi ljudmi v Avstriji vedno živele. Ampak da so mogli iz njega napraviti Wilsona, je bilo treba vojne, ki je revežem zmešala zadnjo pamet, kar so je še imeli. — Sicer pa ni Avstrija edina dežela, kjer cvete taka neumnost.

Vesti o revoltah in protirevoltah v Nemčiji, o padeu vlad in ustanavljanju vlad, so prav tako konfuzne, kakor so bila včasih poročila iz Rusije. Vse zmede, ki se telegrafirajo sem in tja, pa imajo svoj namen; napraviti hočejo zmešnjave, ker se v kalnem dobro ribari.

Kdor spozna potrebo kakšnega dela in pravi da nes "Hočem", jutri se mu pa že ne zdi važno in se mu pojutrnjem ne ljubi, ne bo nikdar storil nič velikega.

Žensko delo.

Tekom vojne se je žensko delo tako pomnožilo, da so se vsi nekdanji nazori o sposobnosti ženskega spola, bolje rečeno o njegovih nesposobnostih, razpršili kakor dim v vetru. Pred vojno so segali do oblakov glasovi nasprotnikov ženske emancipacije, ki so s pobožnimi pogledi, a z barbarsko trmo označevali evangelij, da spada ženska v hišo, da je kuha in vezenje njen poklic, da ji je narava določila delokrog v familiji, i. t. d. Ženski možgani so bili preslabi za vsak študij; ženska kot zdravnica ali odvetnica je bila le nepoklicana konkurentka moških. Najradikalnejši reakcionarji bi bili najrajši generalizirali orientalni harem, ločeči žensko popolnoma od sveta in življenja in odevajoči svoje nazadnjaštvo s frazami o svetosti družinskega kroga.

Čez vse te teorije je napravila vojna debel križ. Bojišče je potrebovalo vedno več in več moških. V tovarnah in pisarnah, na železnicah in njivah je nastalo kritično pomanjkanje moških moči. Zavodi za izdelovanje municije so rastle iz tal in zahtevali vedno več in več rok. Fabrikacija bomb in granat je bila enako važna kakor boj v zakopih. Produkcija hrane je bila skoraj še važnejša, kajti lakota ubija prav tako kakor šrapneli in karteče; in brez hrane se najizdatnejša hrabrost ne more bojevati.

Nastal je klic po ženskih delovnih močeh. Armade "nežnega spola" so se mobilizirale za dela, ki so bila vse kaj drugega kakor nežna. Vse teorije so bile čez noč postavljene na glavo. Ženska je bila naenkrat sposobna ne le za bolniško strežnico, za stenografistko, za izdelovalko nogavic in prodajalko Liberty bondov, ampak za dela, ki se jim je po vseh tradicijah ženska naravnost upirala. Če so bili moški na bojiščih junaki, zasluži naslov junakinj na tisoče žensk za bojno fronto in doma.

Ali vojna je izjemen slučaj in v taki dobi so razumljivi tudi izjemni ukrepi. Sedaj je vojna končana in kakor zapuščajo vojaki bojišča, je potrebno, da se vrnejo normalne razmere tudi v državno in industrijalno življenje.

Vprašanje pa je, kaj so "normalne razmere". Najenostavnejši se zdi odgovor, da naj se uredi vse zopet tako, kakor je bilo pred vojno.

To mnenje ima mnogo zagovornikov. S tako "normalnostjo" utemeljujejo razni podjetniki svoje poizkuse, da bi znižali delavske plače. Ali taki nazori so nevdržljivi in le sofistika jih more izrekat.

Razmere so ne le v vojni, ampak tudi v mirni dobi v neprestanem razvoju. Kar je bilo normalno v časih rimskega cesarstva, v stoletjih baronskega fevdalizma, v prvih dneh kapitalizma, v zadnjem letu pred vojno in lani, ni danes več normalno. Sedanjost se ne more vračati v preteklost, ampak mora le odstraniti, kar je postalo nepotrebno; razvoj se ne more ustaviti ali priviti nazaj, temveč se mora nadaljevati. Današnje razmere se morajo prilagoditi današnjim potrebam.

Za nami je več kot štiriletna vojna. Zgodovina človeštva bi bila klopčič največjega nezmisla, če bi se

imeli enostavno vrniti v razmere, ki so obstojale pred vojno, in človeštvo bi imelo manj pravice do naslova razumnih bitij kakor mravlja, če bi bilo štiri leta žrtvovalo kri, imetje, osebno srečo in življenje, le zato, da bi bila vojna epizoda sama zase, štiriletna pustolovščina, ki se nekega dne izbriše iz spomina, iz življenja, in se družba iz sanj prebudi tam in taka, kjer in kakršna je bila pred vojno.

Vojna je abnormalen, strašen, toda mogočen pojav življenja in vpliva na vse razmere, na nekatere začasno, na druge pa trajno. Povzročiti bi morala izpremembe, tudi če ne bi bila nič drugega, kakor izbruh slepe sile. Toda vodila se je za gotove cilje; nobena bojna stranka ni imela namena, da obvaruje prejšnji položaj; vsaka je hotela izpremembo. Kakor pa vidimo sedaj mogočen političen boj za bistvo in značaj izprememb, ki naj nastanejo, kakor se pripravlja radikalna preustrojitev mednarodnega razmerja, tako so tudi v notranjem življenju narodov izpremembe neizogibne.

Kdor ima količkaj pojma o ogromnem pomenu industrije v naši dobi, mora razumeti, da se morajo izpremembe poznati prav posebno v industrijalnem življenju. Razumeti pa mora tudi vlogo, ki jo igrata delo in delavstvo v industriji. Vse izpremembe zadevajo življenje delavstva in njega interese, in brez obzira na delavstvo ali proti njegovi volji bi se mogle izpremembe izvršiti le tedaj, če bi bile njegove mase popolnoma nezavedne, neorganizirane in nesposobne za zastopanje svojih interesov.

Delavstvo gotovo še nima vseh sposobnosti, ki bi jih potrebovalo za svojo popolno osvoboditev. Njegovi prijatelji niso tisti, ki mu skušajo sugerirati to zmoto, ampak tisti, ki ga upozarjajo, česa mu še manjka in česa si mora pridobiti, da bo kos vsem nasprotjem in oviram. Vendar pa delavstvo že davno ni več tista brezmočna, nemisleča, slepa čreda, s katero bi gospodarji lahko ravnali kakor s sužnji. Vojna tudi tukaj ni povzročila reakcije, ampak je povečala samozavest delavstva, in kdor ne računa s tem dejstvom, mora neizogibno doživeti največje razočaranje.

Z obnovitvijo starih gesel, s pošiljanjem ženskih v kuhinjo ne pojde. Če se jim je tekom vojne priznavala sposobnost za delo v municijskih tovarnah, v plavžih, v kemičnih zavodih i. t. d., se ne bo moglo več trditi, da so sposobne le za lonec in nogavico. A če so bile že pred vojno materialne razmere v naši družbi take, da je bil mnogim ženskam zaslužek kot edino sredstvo eksistence potreben, se je to sedaj še poostrilo, zlasti v deželah, ki so bile od začetka v vojni in so izgubile na milijone moških, vsled česar se je ogromno pomnožilo število tistih žena, ki nimajo več "sladkega upanja", da bodo kot soproge "oskrbljene". Cela ženska armada je odvisna od svojega zaslužka in temu socialnemu problemu ni mogoče uiti z nikakršnimi pietističnimi frazami.

Problem pa je težak in kompliciran. Tudi tukaj se kaže vsa pomanjkljivost in socialna brezmoč naše družabne organizacije. Čim se lotite reševanja količkaj važnega problema, se vam spotakne noga ob zapreke in obda vas cela rajda konfliktov.

Ženskam se ne more braniti delo. Bilo bi nečloveško. Ali v kapitalistični družbi se humanitarnost malo vpošteva. Zato mora ta družba vpoštevati, da bi povzročila silno socialno nevarnost, če bi pahnila na tisoče in tisoče žensk v bedo in jim prepustila ulico kot edini vir eksistence. Hinavščina sistema bi se sicer le na oko zgražala nad "moralno propalostjo", ki jo sama zakrivlja; ali z lepimi moralnimi pridigami in neodkritosrčnimi zakoni ne bi mogla zamoriti revolucionarnega duha, ki bi se polastil take ženske armade in ki bi lahko postal strastnejši od moške revolucionarnosti.

Ta strah je eden najmočnejših razlogov, da se bo žensko delo tudi po vojni čislalo. Drugi argument kapitalističnega podjetništva je nižja cena ženskega dela, ki povišuje kapitalistični profit.

Žensko delo torej ne izgine po vojni, ampak postane popolnoma redna institucija našega sistema. Toda če je to za ženske tolažba, je treba vendar veliko previdnosti glede na trditve o ženski delovni sposobnosti. Pravljičica o njeni nezmožnosti se ne more več vzdržavati; namesto nje pa prihaja nevarnost nasprotnega sistema. V dobi vojne je ženska opravljala dela, ki so tisočletja veljala za izključno moška; naj jih torej — pravijo izkoriščevalci — opravlja tudi nadalje. Tista ženska, ki naj bi bila pred kratkim le otroke previjala in posodo pomivala, naj zdaj prevaža težke vozičke, vdihuje strupene pline, in kakor atlet vzdiguje železne teže.

Taki nameni se kažejo v mnogih krajih in treba jih bo energično preprečiti. Ženska ni tisto mehko bitje, ki so hipersimentalni pesniki peli o njem; ali tako enaka možu tudi ni, kakor deklamirajo sedaj računajoči izkoriščevalci. Moški in ženski organizem se razlikujeta, enako se pa tudi razlikujejo moške in ženske sile. Sicer tudi moški niso sami Herkuli in marsikatera Evina hči je fizično ali duševno močnejša od Adamovega sina; ali pravila se ne morejo določati po izjemah. Dokler je družba kapitalistično urejena, je treba ženskam omogočiti dostojen zaslužek, skrbeti je pa tudi za njih varstvo. Z ruiniranjem ženskega spola se ruiniira tudi bodoči zarod, in že to bi bil zadosten razlog, da zabrani družba škodljivo izrabljanje ženskih moči.

V ta namen seveda ne zadostuje omejitve poklicev, ki naj bodo ženskam odprti. Tudi pri delu, ki ga more opravljati, je treba skrbeti za varnost njenega zdravja in življenja. Zavarovati jo je treba za slučaj bolezni, brezposelnosti, invalidnosti in starosti, in vse to ne sme biti prepuščeno dobri volji podjetnikov, ampak zakonodajstvo in strogo nadzorstvo mora zagotoviti uspešnost takih socialnih naprav.

Kajpada so to reči, ki se v enaki meri tičejo moškega delavstva, in le s solidarnim bojem brez obzira na spol jih bo mogoče priboriti. Konfuznost kapitalističnega sistema povzroča, da prihajajo moški in ženski interesi na polju dela neštetokrat v konflikt. To je doslej pogostoma vodilo do bojev med delavci in delavkami, a navadno je imel kapitalizem dobiček od tega. Interesi delavstva obeh spolov zahtevajo, da se ustavijo taki boji in pokaže moški in ženski proleta-

riat enotno fronto proti izkoriščanju. Le v solidarnosti se omreje razrešiti tista nasprotja, ki jih poraja gospodarski sistem in jih podjetništvo povečava. S skupno organizacijo in solidarnim nastopom se lahko pribore enake plače, zniža delovni čas, da ne bo treba postopati ne moškim ne ženskam, dosežejo varnostne naprave, zavarovanja in vse, kar more v sedanji družbi olajšati delavska bremena. In le solidarnost jih napravi sposobne za bodočnost.

***

Misel in socializem.

Vsak dan priporočamo delaveem, da naj postanejo socialisti. Ko to delamo, se ne vdajamo nobeni zmoti. Vemo, da jim veliko priporočamo, vemo pa tudi, da zahtevamo veliko od njih.

Priporočamo jim veliko, kajti socializem je velik. Nobenega gibanja nam ne morejo označiti s razniki, ki bi imelo večji cilj. In ravno blazni bes, s katerim se zaganjajo vanj nasprotniki od vseh strani, je najboljši dokaz, da spoznavajo sami njegovo velikost. Kjer streljajo največji kanoni, tam niso komarji cilj.

Ali — veliko tudi zahtevamo od delavcev, kadar jim priporočamo, da naj postanejo socialisti. Drugače ne gre, zakaj človeštvu ne padajo veliki cilji v naročje kakor zrele češplje. In socializem je cilj človeštva, vsega človeštva, četudi vodi boj zanj delavski razred.

Od delaveca zahtevamo predvsem mišljenja.

To bi se marsikateremu zdelo malo. V resnici pa je to mnogo, zelo mnogo. V resnici pomeni to že samo na sebi revolucijo. Delavec, ki je resno začel misliti, je že puntar.

Spomniti se moramo, če hočemo to prav razumeti, da so dolga stoletja mogočne sile delovale namenoma in sistematično naravnost v nasprotni smeri. Vse vladajoče sile so hotele imeti podložno ljudstvo, vdano, ponižno, poslušno. Vsi so smatrali narode za črede, ki bi bile izgubljene brez pastirja.

Država je bila skupina ovac, katero je mogel le kralj ali sploh vladar pametno voditi. Zategadelj tudi ni mogla masa imeti nobenih ciljev. Vladarjeva moč je bila cilj in namen. Iz tega se je povsem dosledno moral razviti nazor, da so narodi ustvarjeni za kralje in cesarje. Zgodovina vladarjev je bila zgodovina človeštva.

Tako so nas še v naših časih učili v šoli. Pravi-li so nam, kdo je bil Epaminondas in Cirus, Filip in Aleksander, Caesar in Dioklecian, Konstantin in Teodozij, Karol "Veliki" in Filip španski, Rudolf Habsburški in stari Fric, Napoleon in "dobri" Franc; poleg njih velja le še nekoliko generalov in ministrov. Narodi se imenujejo le kot priveski vladarjev.

Tako ljudstvo ni potrebovalo volje. Ta je bila poosebljena v veličanstvih. Kar je hotel kralj, to je molče "hotel" tudi narod.

Čemu bi bilo takemu ljudstvu treba misliti?

Ne le da mu ni bilo treba, ampak niti smelo ni. Kajti če bi bili ljudje začeli misliti, bi se bilo lahko

zgodilo, da bi bile njih misli neenake, različne, in s tem bi bila prišla enotnost in sloga naroda v nevarnost — tista enotnost in sloga, katero je hotel kralj in ki je bila najvarnejša tedaj, če je bila vsa koncentrirana v eni sami osebi.

Absolutizem, na katerem so sloneli države mnogo tisoč let, se je mogel opravičiti le s tako filozofijo, ki je smatrala človeka sploh za nizko, slabo bitje, nesposobno za življenje brez vrvi in biča. Milost božja, na katero so se sklicevali vladarji, je imela po tej filozofiji velik pomen. Kralji in cesarji so bili tiste izjeme med ljudmi, tisti nadljudje, ki jih je sam Bog izbral ter jim dal moč sposobnosti in razum za pastirje.

Vladarjeva volja je bila torej prava volja božja. Kajti v nebesih je imela svoj vir in od tam je prihajala naravnost v vladarju. Kraljeva usta so bila božji gramofon. Na tak način je mogla biti vladarjeva beseda le modra in dobra, ter je morala popolnoma zadostovati ne le njemu, ampak tudi njegovim čredi.

Zato je bilo tudi logično, da ni bilo državljanov; narod so bili podložniki vladarjevi. Kralj je po božji milosti vedel, česa jim je treba in kaj je zanje dobro; kralj je torej dajal zakone, in kadar je ukazoval, je bil Bog njegov šepetalec. Vpričo te zveze z nebesi so morali kraljevi zakoni obsegati vse, kar je bilo potrebno. Vsaka misel in volja izven zakonov bi bila odveč, bi bila nepotrebna, bi bila celo pregrešna, škodljiva.

Misel podložnikov bi bila že nevarna monarhiji sami ob sebi, monarhiji kot ideji. Čemu naj bi bil kralj, ako bi podložniki sami lahko mislili? Njegova ekscelena je upravičena s tem, da misli za ves "svoj" narod, za vso "svojo" državo.

Vsa vzgoja v absolutistični državi je imela namen napraviti dobre podložnike. Povsem dosledno je torej vzgoja izključevala samostojno mišljenje. Zvestoba do kralja je bila svrha, ki ji je kazala pot.

Vzpored z državo je korakala cerkev.

Tudi njen cilj je vlada. Tudi ona izvaja svoje pravice od Boga.

Podlaga njene moči je vera. Kar cerkev uči, moraš sprejeti za resnico, ako hočeš biti njen član. Vera je vez, ki spaja vso skupino; če se pretrga vez, se razpade skupina. Torej je vera potrebna kakor vreča za moko.

Posode so važne naprave in imajo nekaj čudovitega. Voda, prosta, bo sledila prirodni zakonu teže; razlila se bo po mizi in z mize bo tekla na tla, pa se bo tam zopet raztekla. Če jo vjamem v ozko posodo, napravim iz te vode lahko stolp; kaplja tlači v njej kapljo, ali obenem drži kalja kapljo. Ampak posoda mora biti cela; mala luknjica v njej zadostuje, da se izteče polagoma vsa voda, ki je stala nad njo.

Vera mora biti popolna, brezpogojna — slepa.

Vera, ki zahteva dokaze, je nezanesljiva posoda. Dvom je kakor luknjica v steklenici.

Da se zavaruje zoper tako nevarnost, je vera sama o sebi razglasila, da je od Boga. Njen nauk je božje razodetje. Tako je dvom o njenih trditvah po-

stal greh zoper Boga. In Boga samega je vera naslikala tako, kakor ga je potrebovala.

Predvsem skrivnostnega in nerazumljivega, kakor je sama nerazumljiva. Dala mu je človeško podobost, pa vendar ga je napravila breztelesnega. V nebesih sedi, in vendar je povsod, končen in neskončen obenem. Brezmejno je dober — oživljeno načelo dobrote; kljub temu je skrajno okruten. Vsegaveden je in absolutno moder; pa vendar dela reči, ki jih mora obžalovati; ustvarja, ko spozna, kaj je ustvaril, se pa skesa in uničuje svoje delo. On je princip pravičnosti; pa je vendar krivičen brez meje in primere. Ustvaril je človeka takega, kakršen je, slabotnega, grešnega; potem se pa znaša nad njim slabim in grešnim in nad njim se maščuje, ker ga je sam takega ustvaril!

Kam pride taka vera, če se premišljuje o njej! Če ni slepa, brezpogojna, če se je dotakne dvom, je kakor posoda, ki dobi luknjo. Kjer je misel, je pa tudi dvom.

Torej je misel prepovedana in mora biti prepovedana. Kar je verniku nerazumljivo, mora sprejeti za sveto skrivnost, kar se mu zazdi absurdno, mora smatrati za poto božje previdnosti.

Tako je bilo stoletja in stoletja. Človek ni smel verjeti svojim očem, ne svojim ušesom, ne dokazom, če je bil sklep v nasprotju s tem, kar je vera sama učila. Misel, ki je iskala resnico, je bila puntarska, krivoverska, razkolniška; kazni ji je žugala na drugem svetu od Boga, ki jo je sicer sam zakrivil, ker ni in ne more biti ničesar brez njegove volje, ali da je bila stvar bolj gotova, so bile tudi na tem svetu že ječe, grmade in drugovrstna morišča.

Država in cerkev sta si večasi prihajali navzkriž, ker sta obe hoteli ne le vladati, ampak tudi nadvladavati. Cesarji so odstavljali in nastavljali papeže, papeži so preklinjali in izobčevali cesarje s podaniki vred; ubogi narodi so prihajali v največje nepravilike, zakaj obe oblasti je bilo treba ubogati, misliti pa ni bilo dovoljeno, da bi mogel trpinčeni razum sam spoznati, kdo da ima prav. Kajti če bi se to pripustilo, bi navsezadnje še lahko spoznal, da nima prav ne eden ne drugi.

Zato sta se rajši "posvetna" in "večna" sila sporazumeli, če je bilo le kako mogoče; z združenimi močmi, podpirajoči druga drugo, sta dosegli toliko, da je bilo večinoma za obe dovolj.

Tudi nevarnosti mišljenja sta se na ta način najbolje ubranili. Država je s posvetnim mečem ščitila cerkveno vero, cerkev je s nebesi in pekлом varovala podložniško vero. Misliti ni bilo treba ne verniku ne podložniku. Cerkvi in državi se je obtem dobro godilo; le ljudstvu ne.

In izza dolgih stoletij prepovedane misli in preklinjanega razuma prihaja socializem, apelira na razum, in ga poziva, naj misli.

Velika zahteva je to. Kajti misel je delo, pa še najtežje delo. Možgani milijonov so se ga odvalili, ker jim je bilo prepovedano.

Za fizično delo je vaja nujno potrebna. Sekira v izurjeni roki opravi stokrat toliko kolikor v neizurjeni. Urarjevi prsti so enako ustvarjeni kakor

pometačevi; ali ta bi zdobil vsa tista fina peresca, s katerimi manipulira urar kakor žongler s svojimi kroglami in noži.

Tudi duševno delo zahteva vaje. A tisoč in tisoč let je ni bilo. Je ni smelo biti.

Zdaj prihaja socializem, pa kliče: Mislite!

Veliko zahteva socializem. To zahteva, česar še nobena struja, nobeno gibanje ni zahtevalo.

Prej so ukazovali: Veruj! Vse so prinašali človeku gotovo: Znanje o postanku sveta, znanje o človekovem življenju in namenu, uredbe, zakone. Le vdati se je bilo treba in korakati po izkrčeni poti, kakor je bilo predpisano. Vsaka noga je bila privezana za trak, ki jo je vlekel, kamor je bilo treba.

Zdaj mu pravi socializem: Verjemi to, o čemer se prepričaj! Izkrči si pot, kjer je ni! Misli in uči se, da spoznaš življenje in sebe! Z razumom si ustvari moč, da si boš mogel urediti svet!

Velikanska zahteva je to.

Ali nič ne pomaga; potrebna, neizogibna je.

Socializem pomeni osvoboditev ljudstva; ta pa ne more priti od nikogar, kakor od ljudstva samega, in le misleče, vedoče, razumevajoče ljudstvo je sposobno za to veliko delo.

Zato je treba trkati na glave, da nastane revolucija v možganih. Za vse drugo se ni treba bati; vse pride, če se le zdramijo misli množice.

Delavsko ljudstvo, ki bo mislilo, bo tudi spoznavalo; tedaj bo našlo pota in sredstva za svojo osvoboditev.

S. R. Z.

MILJONDOLARSKI FOND.

Na redni seji izvrševalnega odbora S. R. Z. dne 11. decembra je bilo sklenjeno, da se ustanovi milijon-dolarski sklad za propagando in uresničitev namenov in principov, izraženih v takozvani Chicaški izjavi Slovenskega Republičanskega Združenja.

V ta namen je bil izvoljen poseben finančni odsek, obstoječ iz treh članov, namreč br. Terboveca, Godine in Zavertnika in našega pisarniškega upravitelja, z nalogo, da ukrene vse potrebno za kampanjo tega milijondolarskega sklada.

Na tem mestu ni naš namen na dolgo in široko razpravljati, zakaj moramo imeti na razpolago najmanj en milijon dolarjev, ako hočemo priboriti narodu svobodo, popolno neodvisnost in enakopravnost, ako hočemo varovati naše lepe slovanske primorske pokrajine pred našimi narodnimi sovražniki, ki že segajo po njih, temveč razložimo naj na kratko, kako se bomo poprijeli tega velikanskega dela, da zberemo milijon dolarjev in pokažemo javnosti in vsemu svetu, da smo pripravljeni žrtvovati vse za svobodo naroda in naše pravice, da pojdemo s tem prostovoljnim narodnim davkom "over the top," in da storimo to v kratki dobi enega meseca.

En milijon dolarjev, rojaki, je že lepa svota, toda rabili bi deset milijonov, če bi jih imeli. Vse naše dosežanje delo je bilo takorekoč preliminarno. De-

lali smo podlago za svoje zahteve, pripravljali in učili smo narod, obenem pa tudi, kolikor so finance in razmere dopuščale, poučevali razne vladne kroge o naših težnjah, zahtevah in pravicah, ter jim razlagali, kakšne razmere vladajo v naših krajih. Glavna naloga pa pride na vrsto sedaj. To bi lahko razdelili na več delov. Eden bi bil propaganda naše stvari med različnimi narodi in v svetovni javnosti, da jo poučimo o resničnih razmerah v Jugoslaviji in primorskih krajih ter tako ovzremo gorostasne laži, katere je med svet razširila nam sovražna in po naših pokrajinah segajoča stranka. Drugi del bi bil od naroda izvoljena komisija na mirovni konferenciji, tretji pa javna agitacija med ljudstvom v starem kraju, ko bo mir sklenjen, da poučimo Jugoslovane, kakšna forma vlade bi bila za Jugoslovane najboljša in kako naj doseže ne samo naš, ampak vsi balkanski slovanski narodi popolno svobodno neodvisnost in enakopravnost.

Ta naloga ni tako majhna, kakor si kdo misli na prvi pogled. Te stvari bodo stale tisočake, milijone. Svoboda, prijatelji, je čudna stvar, in mi ameriški Slovenci, ki smo okusili suženjski jarem v starem kraju in mrvice svobode tukaj v Ameriki, moramo sedaj pokazati, da smo pripravljeni ne samo z enim dolarjem, ampak če treba z vsem svojim premoženjem, ako je denar tako mogočen, da pridobi naš narod svobodo, priskočiti na pomoč in da ne bomo odjenjali tako dolgo, dokler se ne uresniči želje našega naroda in načela predsednika Wilsona, ki je izjavil, da ne sme biti noben narod, pa naj bo še tako majhen in slab, več zajem v igri, temveč da naj vsak narod sam odločuje, kakšno vladati si voli.

Čehi, ki nimajo rešiti takega problema, kakor mi Jugoslovani, so v enem dnevu nabrali en in četrtr milijona dolarjev; Slovaki, katerih je komaj peščica tukaj v Ameriki, so se zavzeli, da naberejo en milijon dolarjev, in mi Slovenci, katerih nas je tukaj dvakrat toliko kot Slovakov, naj ne bi zbrali v enem mesecu ENEGA MILIJONA!! To bi bila za nas sramota, znamenje, da Slovenci v resnici še nismo dovolj civilizirani, da bi se mogli sami vladati, kakor trdijo Lah. Prostovoljni narodni davek S. R. Z. za svobodno Jugoslavijo MORA presegati določeno svoto. Slovenci, brez vsake izjeme, morajo iti "over the top" in pokazati svemu svetu, da je naš mali narod, ki bo tvoril avtonomen del svobodne Jugoslavije, ne samo navdušen za narodno svobodo, ampak da je pripravljen tudi žrtvovati vse v dosego tega ideala, da je zmožen vladati samega sebe.

Zato, rojaki, mora biti navdušenje povsod. Mlačnost bo naša poguba, mlačnost nam skuje suženjske verige, katerih se ne rešimo zlepa.

Rojaki, predno gremo naprej s svojim načrtom, naj povdarimo, da ne bo tukaj nobenega grafta, da ne gre za mehke stolčke in mastne službe, temveč da je finančni odsek vse tako uredil, da bo narod imel jasen račun za vsak darovan cent. O tem vam bomo razložili vse po možnosti po časopisih in v pismih.

V vsako slovensko naselbino, kjer je kakšno slov. društvo, pošljemo nemu ali drugemu društvu-

nemu odborniku vse potrebno za nabiranje narodnega davka. eČ misli rojak, ki dobi te stvari, da je nezmožen za ta posel, naj vrne vse, da se tako v uradu S. R. Z. zabeleži na registru poslanih nabiralnih pol, da je bila dotična pola vrnjena. To je imperativno, kajti vsak, kdor prejme polo za nabiranje narodnega davka in je ne vrne ob določenem času, bo z imenom in naslovom skupno s številko pole priobčen v posebni spominski knjigi. Taka priobčitev seveda ne bo za dotičnega nobena čast v zgodovini slovenskega naroda.

Vsak nabiralec dobi obenem vse potrebne instrukcije. Imel bo nabiralno polo, na katero se bo vsak darovalec lastoročno podpisal ali podkrižal in sam zapisal svoto, katero daruje. Vsaka pola ima svojo številko, katera je registrirana v uradu S. R. Z. Nabiralec bo imel poleg tega tudi knjižico s potrdili, in vsakemu darovalcu bo moral dati tako potrdilo, na katero zapiše nabiralec ime darovalca, svoto in številko pole in to potem potrdi s svojim lastoročnim podpisom, nakar izroči potrdilo darovalcu. Ime darovalca in svoto pa zapiše tudi v svojo beležnico, ki tvori duplikat potrdila.

Vsak rojak ali rojakinja ali kdorkoli, ki daruje en dolar ali več, dobi izkazilo, katero obesi na okno, kakor smo delali pri posojilih vlade Združenih držav. Poleg teh izkaznic, ki se obesijo na okna, pa dobi vsak darovalec še poseben znak, in sicer bodo ti znaki trojni, namreč: Vsak rojak, ki daruje en dolar do \$5, dobi znak slovenske barve z napisom "S. R. Z. Jugoslavija"; kdor daruje od \$5 do \$10 dobi znak slovenske barve z napisom "S. R. Z. Jugoslavija", in z eno zvezdo; kdor daruje \$10 do \$25, dobi tak znak, ki bo imel dve zvezdi in tisti, ki daruje \$25 do \$50, dobi znak s tremi zvezdami. Bo pa veliko rojakov, ki bodo darovali \$50 in več. V posebno priznanje za njihovo požrtvovalnost bodo dobili vse te stvari, to je izkaznico, znak s tremi zvezdami in poleg tega pa tudi krasno izdelano DIPLOMO, katero bodo lastoročno podpisali izvrševalni odborniki S. R. Z. in na kateri bo pritisnjen pečat organizacije.

Rojaki in rojakinje, en milijon je precej velika svota, toda svoboda je še veliko več vredna, zato upamo, da se ne boste skušali "odrezati" z enim kvodrom ali enim dolarjem, temveč da bo vsak prispeval, kar največ more dati.

Zaključek te kampanje bo na svečnico, dne 2. februarja, o polnoči. Nabiraleci bodo morali vrniti vse nabiralne pole najzadnje dne 5. februarja.

Sedaj pa še nekaj. Za vsa slovenska društva, (izvzete bodo le lokalne organizacije S. R. Z.) imamo izdelan drug program. Naše nabiralec opozarjamo, da od društev za sedaj ne sprejemajo nobenega daru, želimo pa namigniti le toliko, da bomo potrkali tudi na dobrodušnost naših slovenskih društev, od katerih narod pričakuje, da bo vsako darovalo v ta namen najmanj \$100. Zato bi priporočali društvom, ki bodo imela svoje seje v začetku meseca, da se o tem na svojih sejah kaj pogovore in razpravljajo.

Takoj, ko bodo vse pole vrnjene, bo eksekutiva S. R. Z. dala natisniti posebno spominsko knjigo, v kateri bo natisnjeno ime vsakega darovalca, svota, ime vsakega društva in imena k društvu spadajočih članov in znesek, kakor tudi številke pol in imena rojakov, kateri niso vrnili teh pol. Na ta način se bo lahko vsak prepričal, ako je darovana svota prišla v pravo roke ali ne. Izvirne pole s podpisi pa bomo dali vezati v posebno knjigo, katero bo S. R. Z. poslalo v vladni arhiv v Ljubljani za trajen spomin na požrtvovalnost ameriških Slovencev, ko je našemu narodu bila ura enajst, ko smo mi, iz raznih vzrokov poggnani iz zaslužnjene Slovenije v oddaljene kraje, ločeni od njih, napeli vse svoje moči, da priborimo našemu narodu stoletja zaželjeno svobodo.

Misel vsakega rojaka in rojakinje naj bo sedaj: Proč z vsako strankarijo, proč z narodnim razdorom, proč z vsakim predsodkom! Kdor hoče svojemu narodu, svojim bratom in sestram in sorodnikom in svojim in njihovim potomeem dobro, ne bo sedaj mislil na nobeno drugo stvar, kakor samo to: Koliko največ bom mogel dati, ko pride nabiralec s polo v roki po prostovoljni narodni davek za svobodno Jugoslavijo.

Narodni davek bo smel nabirati vsak, kdor bo imel nabiralno polo; želeli pa bi, da se zglase vsi tisti marljivi rojaki, ki hočejo pomagati v tej kampanji in žele nabirati darove ter nam nemudoma pošljejo svoje ime in natančen naslov, da jim pošljemo vse potrebne instrukcije in stvari.

Za nadaljna pojasnila in drugo pišite na naslov Anton Terboveca, tajnika S. R. Z.

NAROČNIKI POZOR!

Sedanja cena za Proletarca je veljavna samo še do Novega leta. Po Novem letu stane Proletarec \$2.50 za letoletno in \$1.50 za polletno naročnino. Vsakdo ima sedaj lepo priliko, da si naroči list po stari ceni še za leto 1919. Nekateri naročniki so se že naročili za dve leti naprej. Mi nimamo nič proti temu. Kdor hoče izrabiti priliko naj jo izrabi. Kaj pa Vi, cenjeni naročnik?!

VAŽNO ZA NAROČNIKE!

Zakon zahteva, da mora vsak naročnik imeti list plačan v naprej. Ne na nas, temveč na vas je ležeče, če hočete imeti vse številke Proletarca. Vi imate na svojem naslovu v oklepaju številko, ki pomeni, do kdaj imate list plačan. Prihodna številka lista je (591) in če je Vaša številka na naslovu taka ali pa še manjša, tedaj takoj obnovite naročnino, ker smo drugače po zakonu prisiljeni, da Vam takoj ustavimo list.

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 28.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newport, Pa.

Glavni tajnik: BLAŽ NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.
1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRIČ, 170 Main St., Franklinton, Conemaugh, Pa.

Blakajnik: JOSIP ZELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.
Pom. Blagajnik: ANTON HOČVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEL, Box 95, Willock, Pa.

1. nadzornik: NIKOLAJ POVSE, 1 Grab St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.

2. nadzornik: IVAN GROSELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 72, East Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. F. D. 3, Boš 146, Fort Smith, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNI GLASILO:

"GAS NARODA." 82 Cortlandt Street, New York City.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potem privatnih čekov. Nakaznice naj se nastavljajo: Blaž Novak, Title Trust and Guarantee Co. in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

Forest City, Pa.

Na seji krajevne organizacije Slov. rep. združenja za Forest City, Vandling, Brownsdale in Richmondsdale se je sklenilo, da se tudi v tem kraju prične z delom pobiranja prispevkov za SRZ. in da povečamo našo aktivnost v boju za pravične interese jugoslovanskega ljudstva. Sklep seje je bil pričeti s kampanjo za fond \$500 v prid propagande SRZ. Le z našo skrajno aktivnostjo bomo dali italijanski aneksijski politiki breo, da se ne bo nikdar več upala posegati po ozemljih, ki po vsej pravici pripadajo narodu, ki živi na njih. Imena nabiralec, ki bodo pobirali v ta fond okoli rojakov, so: Jos. Čebular, Ernest Kralj in Frank Oberžan za Vandling. Jos. Pavšek, Rudolf Ravnikar, Frank Račaje, Anton Drašler, John Mornich in Vide Germ za Forest City, Brownsdale in Richmondsdale.

Rud. Ravnikar, začasni zapisnikar.

Kako se ustanovi socialističen klub.

Sodrug R. Zupane piše: "Prosim pojasnite mi, kako se ustanovi socialistični klub. V naši naselbini je nekaj somišljenikov, ki nameravajo ustanoviti klub, zato bi želel nekaj pojasniti."

Če je v vaši naselbini poleg Vas še četvorica zavodnih delavcev, lahko ustanovite socialističen klub in ga priključite Jugosl. socialistični zvezi. Klub mora namreč imeti najmanj pet članov. Pri ustanovitvi se je ozirati na sledeča navodila:

Skličejo naj se na sestanek ljudje, od katerih je pričakovati, da postanejo člani kluba. Ko ste zbrani, naj sklicatelj razdeli med navzoče pristopnice, katere je prej naročil od gl. tajnika. Pristopnice pošlje tajnik na zahtevo brezplačno. Vsak, kdor želi postati član kluba, izpolni eno teh pristopnic, kakor se glase vprašanja, nakar izroči pristopnico s 50c vred sklicatelju. Ko so vsi izpolnili vprašanja in oddali po 50c, se voli takoj odbor, in sicer tajnik, organizator, zapisnikar in dva člana v nadzorni odbor za eno leto, predsednik pa se voli od seje do seje. S tem je klub ustanovljen.

Po seji pošlje klubov tajnik tajništvu Zveze od vsakega člana po 20c za mesečne prispevke, kakor tudi mesečno poročilo za tisti mesec, ko so člani pristopili h klubu. Pristopne karte hrani klubov tajnik v arhivu, tajništvu Zveze pa pošlje prepis članov na posebni poli. Poleg teh 20c je poslati še po 5c za pravila in po 2c za članske knjižice, kolikor se jih naroči.

Za oženjene člane se dobe pri tajništvu Zveze takozvane duerne znamke, to je dve v eni in stanejo po 25c vsaka. Te znamke dobe oženjeni člani, katerih žene spadajo h klubu in opravljajo hišna dela. Žene teh članov ne plačajo pristopnine.

Kadar sprejme tajništvo Zveze svoto in mesečno poročilo, da klubu številko in Charter in odpošlje vse potrebno za poslovanje kluba.

Kadar pišete po tiskovine za ustanovitev kluba, naslovite: Frank Petrich, 3639 W. 26 Street, Chicago, Ill.

S tiskovinami dobite opravilnik za ravnanje seji, formulo za dnevni red in nekaj tiskovin za mesečna poročila.

Tajništvo J. S. Z.

Forest City, Pa.

Člane Slovenskega Socialističnega Kluba št. 10 10 v Forest City, Pa. upozarjam, da se v polnem številu udeležite prihodnje klubove seje, ki se bo vršila dne 12. januarja 1919 v prostorih sodruga Frank Gerstena v Forest City. Na dnevnem redu imamo več važnih zadev, ki jih moramo rešiti na tej seji, med drugim tudi volitev klubovega odbora za prihodnjih šest mesecev. Torej udeležite se te seje vsi in pripeljite s seboj vsak po enega novega člana.

Jos. Pavšek, tajnik.

O Sibiriji.

V zapadni Sibiriji tvorijo Kazaki dobro desetino celokupnega prebivalstva.

Večino prebivalstva so pred revolucijo tvorili — kot že omenjeno — jetniki in njih potomci. Med leti 1823 in 1898 se je pregnalo v Sibirijo 700,000 oseb, in z njimi jih je šlo 216,000 tisoč prostovoljno.

V istem času se je poslalo v Sibirijo 187,000 zločincev, s katerimi je šlo 107,000 oseb.

Sibirci so živahno protestirali proti nadaljevanju pošiljanju kaznjencev in gibanje je zavzelo tak obseg, da je izdala carska vlada leta 1900 postavo, potem katere sme poslati v Sibirijo le politične in verske zločince. Te postavbe pa niso vpoštevali. Med leti 1898 in 1912 se je poslalo v Sibirijo — 160,000 tisoč oseb, vključno revolucionarje iz leta 1905.

Carjev režim si je na vse mogoče načine prizadeval, da napoti svoje mužike k izseljevanju v Sibirijo. Kmet je dobil prosto vožnjo zase, svojo družino, živino in premično lastnino. V Sibiriji je dobil vsak moški član družine štirideset in pol akrov zemlje. Dobil je nadalje predujem za pokritje obratnih stroškov v prvem letu. Prva tri leta mu ni bilo treba plačevati nikakih davkov, nadaljna tri leta pa le polovico davkov. V prvih treh letih ni bilo vojaščine obveznim članom družine treba odriniti k svojim polkom.

Kljub tem in drugim ugodnostim se je naselilo med leti 1870 in 1890 le nekako pol milijona mušikov. Dovršenje železnice pa je tudi pospešilo naseljevanje v Sibiriji in med leti 1893 in 1901 se je izselilo v Sibirijo 1,318,000 oseb. Svoj višek je doseglo izseljevanje leta 1908, ko se je izselilo 758,000 oseb.

Suše in slabe letine naslednjih let pa so imele za posledico reakcijo v tem oziru. Leta 1910 je znašalo izseljevanje le še 322,950 oseb in leta 1911 — le 226,000. Od teh pa se jih je 80,000 zopet vrnilo domov.

Po navadi noče iti Rus dalje kot do gubernije Tobolsk.

Ruski kvekerji, to je razkolkniki ter Finci, Poljaki ter Židje so se nahajali med prvimi izseljenci v Sibirijo.

Industrijalni razvoj Sibirije je popolnoma zaostal.

Tam vladajo še vedno časi rokodelstva, ki pa ni kaj dobičkanosno. Nasprotno pa zapazimo čudno prikazen, da rokodelci ni stalno nastanjen na enem mestu, temveč potuje naokrog v skupinah po ducat ali več. Te skupine se imenujejo arteli in med njimi vlada komunizem, kajti ves zaslužek se razdeli na enake dele. Celo voditelj takega oddelka, artelčik, ki dela proračune ter sklepa kontrakte, ne dobi več kot ostali.

Če potrebuje kdo le enega rokodelca, na primer za postavljenje okna, ne prevzame artelčik nikake odgovornosti za kakovost dela, vendar pa jamči za poštenost svojega moža, kar je tudi nekaj vredno.

V Sibiriji igra še vedno veliko vlogo hišna ali domača industrija.

Preja in tkanje lanu, izdelovanje čevljev iz klobučevine, ter zimskih suknj iz ovčih kožuhov, —

nadalje vsa kovaška in kolarska dela predstavljajo hišno delo, seveda v majhnem obsegu in brez pomočnikov.

Industrijalne delavce v modernem smislu je bilo najti le v Krasnojarsku, v carskem žganjekuhu ter nadalje v tvornicah za steklo, opekarnah in žagah.

Železnica in pomoli so imeli seveda zaposleno veliko armado delavcev. Dnevna plača za delavce na progi in pomolih je znašala pred vojno nekako tri Onis ali 50 centov. Izurjeni delavci pa so bili bolje plačani in če je kdo kaj razumel o knjigovodstvu, je dobil lahko \$25.00 na mesec z vso preskrbo.

Pretežna večina slovanskega prebivalstva v Sibiriji obstaja, kot smo videli, iz kmetov, ki so prinesli s seboj staroruski komunalni sistem, takozvani Mir.

Zemlja je last občine in vsaka hiša dobi hišo in dvor ter sto desetini zemlje z nadaljnimi petimi desetimi za vsakega moškega člana družine.

Del zemlje služi kot občinski pašnik. Kmet sme dati odkazano mu zemljo v najem, a je ne sme prodati. Vsakih petnajst let se izvrši nova razdelitev zemlje, da pride na ta način do svoje pravice tudi novo vzrasla generacija.

Glavar občine je selski starosta, kateri se izvoli za dobo treh let. Značilno za sibirskega kmeta je, da ne pride nikdar do kakih volilnih bojov, temveč je treba nasprotno kandidate za tak urad naravnost privleči za lase. To je tudi vzrok, da so se oproščeni vojni jetniki tako hitro postavili v urade in dostojanstva.

Sibirski kmet, če sploh zna pisati in čitati, se ne peča rad s tem. Starosta je pred vsem odposlanik svoje občine, katero more zastopati pri različnih vladnih uradih ter v družbi z drugimi občinskimi delegati. Nadalje mora odobriti potne listine ter poročati glede krajevnih spornih in zadolžnih vprašanj.

Po ustavi Mira je vsaka družina obvezana za vsak prestop in vsako obveznost vsakega svojega člana. Civilno-pravne slučaje, vključno tožbe do 1000 rubljev, spravijo pred mirovnega sodnika, — Mirovi Sudje.

Politična brezbriznost sibirskega mužika je razvidna najboljše iz dejstva, da ne pozna nobenih Zemstev, kot jih pozna kmet v evropski Rusiji. Njegovo politično in zemljepisno znanje o Rusiji — neglede na druge dežele — je izredno pomanjkljivo in ponašava slično ničli.

Kako začenjamo novo leto, vemo; vsaj tisti vedo, ki hočejo kaj vedeti in ne spe. Kako ga bomo končali, ne vemo; toda od nas, od naše volje, od našega dela je odvisno, da se konča bolje kakor se pričinja.

Italijanski iredentistični poslanci pravijo, da je Trst že 2000 let italijansko mesto. Hm, zakaj pa ne pomaknejo italijanstva nazaj kar do ustvarjenja sveta?

Tajna diplomacija je vedno nevarna. Na tem je malo ležeče, ali je nemška ali ruska, francoska ali madjarska. Nevarnost je v tajnosti.

LISTU V PODPORO.

Joe More, Chicago, Ill. \$1.00. —
 Frank Lipar \$1.00, Frank Oveca
 \$1.00. Oba v Trommald, Minn.—
 Mike Keber, Chicago, Ill. 50c. —
 Justin Zajec, LaSalle, Ill. \$2.00.
 Skupaj . . . . . \$ 5.50
 Zadnji izkaz 102.57

Vsega skupaj za zadnjih
 šest mesecev \$108.07

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se
 viševsak drugi in četrti petek v
 mesecu v "Ilirija dvorani", 30—
 1st Ave. Ker so vedno važne stvari
 na dnevnem redu, zato Vas ve-
 že dolžnost, da pridete vsi na se-
 jo. Pripeljite s sabo tovariše, ki
 se zanimajo za razredni boj in še
 niso v organizaciji.

John Lenko, tajnik.

Vedno je bilo najti ljudi, ki niso
 razumeli znamenj časa. Sedaj jih
 ne razumejo tisti, ki bi radi mobi-
 lizirali vse moči zoper socializem.
 Če bi imeli kapitalisti in njih vo-
 ditelji dovolj razuma, bi morali v
 svojem interesu pritiskati na to,
 da se izvrše čim temeljitejše soci-
 alne reforme. S tem bi sicer po-
 magali izgladiti pot socializmu,
 ali pomagali bi tudi, da bi bil to
 miren razvoj. S svojim divljanjem
 zoper socializem ovirajo to nujno
 evolucijo, pa pripravljajo tla naj-
 radikalnejšim strastem in nasil-
 nim revolucijam. Skrajni reakcio-
 narji in anarhisti so vedno — ho-
 té ali nehoté — zavezniki.

Vsak človek je zmotljiv. Tu-
 di socialisti so ljudje in se tudi
 motijo. Ali zmote socialistov slu-
 žijo nasprotnikov kot "dokaz",
 da ni socializem nič vreden. Go-
 tovo pa tak dokaz nič ni vreden.
 Če je naše ozračje oblačno, ne vi-
 dimo solnea, moramo včasih po
 dnevu prižgati luči in ne čutimo
 toplote. Kaj bi rekli, če bi kdo iz
 tega izvajal, da solnce sploh ne
 sveti in ne greje?

Kdor se danes, vpričo velikan-
 skega socialističnega pokreta po
 vsem svetu ne potruži, da bi se se-
 znanil s socializmom, je tujec v
 dobi, v kateri živi.

Vojna se je končala in število
 štrajkov se množi. Kapitalisti hi-
 te s svojimi protidelavskimi načr-
 ti, ker slutijo, da se delavstvo ju-
 tri ne bo dalo teptati s petami, če
 mu ne vzamejo poguma danes.

Kadar hite kapitalisti, morajo
 pa tudi delavci paziti, da ne pri-
 dejo prepozno.

Na Luksenburškem imajo štiri
 stranke, od katerih hoče ena ob-
 novitev velike vojvodinje, druga
 ustanovitev republike, tretja zdru-
 žitev z Belgijo. Luksemburško je
 pritlikavska državnica, o kateri je
 do vojne malokdo kaj vedel. Pa
 se ljudje ne čudijo razblinjenosti
 idej, ampak če slišijo o različnih
 strujah v ogromni Rusiji, majojo
 z glavami, kakor da ni nikjer na
 svetu kaj takega

**SEDAJ JE PRIŠLA POSKUŠ-
 NJA.**

Prišla je poskušnja zadnje tri
 mesece, katera je marsikomu do-
 kazala in ga seznanila s Trinerje-
 vim ameriškim grenkim vinom v
 vseh Združenih državah in Kana-
 di. Velika naročila po tem zdra-
 vilu prekašajo vsa prejšnja naro-
 čila. In zakaj? Vse zato, ker to
 zdravilo izčisti in uravnava vsa čre-
 va brez vsakih bolečin in brez po-
 daljšanja zaprtnice. To pa je se-
 veda nadvse potrebno v ti kritični
 dobi epidemične bolezni, ki razsa-
 ja. Vsled tega odrecite vsako na-
 domestno zdravilo 'ravnotako do-
 bro' in vedno zahtevajte le pravi
 Trinerjev ameriški grenčec. Dobi
 se v lekarnah. Cena \$1.10. V slu-
 čaju revmatizma, nevralgije,
 zvinjenja, oteklosti, itd. je Triner's
 Liniment zdravilo, na katerega se
 lahko zanesete. 35 in 65c stane v
 lekarnah. Po pošti pa 45 in 75c.
 Mi vam želimo srčno novo leto!
 Joseph Triner Company, 1333-
 1343 S. Ashland Av., Chicago, Ill.

**ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVA-
 NJU BANKE ZVANE "CLEARING
 HOUSE".**

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka
 pod nadzorstvom "Clearing House".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago
 Clearing House, so podvržene strogemu
 nadzorovanju od uradnikov tega zavo-

da. Pregledovanje računov in imetja
 se mora vršiti najmanj enkrat na leto.
 Izvedenci natančno preiščejo stanje
 vsake banke. Vso gotovino preštejejo,
 pregledajo vse note, varščine, vknjižbo
 in druge vrednostne listine, se prepri-
 čajo o fondih, ki so naloženi v drugih
 bankah in pregledajo knjige in račune.
 Če najdejo izvedenci kake slabe ali
 dvomljive vrednostne listine, se te ne
 štejejo več kot imovina banke. Ako se
 je skrčila vrednost bančnega premože-
 nja, mora banka kazati pravilno vred-
 nost v svojih knjigah. Če banka drzno
 špekulira in se ji pride na sled, mora
 to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, ri-
 skirano, se mora takoj odstraniti in na-
 domestiti z boljšim. Če vsega tega
 banka hitro ne popravi in stori, izgubi
 vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki
 jih uživajo banke, katere so združene v
 Clearing House.

Keđar se odvzamejo kaki banki te
 ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing
 House ima slednja za to dober vzrok.
 Na drugi strani pa je o banki, ki je
 članica te zveze, že to dovolj jasen do-
 kaz, da ima dobro imovino, da je njen
 kredit dober in da vodi svoj denarni
 promet po predpisih, varno in sigurno.

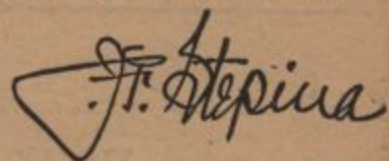
Načrt za nadzorovanje bank potom
 Clearing House je bil izdelan v Chicagu
 pred desetimi leti, od katerega časa na-
 prepričan ni bankrotirala niti ena banka, ki
 je bila v zvezi s tem Clearing Housom.
 Ako je šlo na ali drugi banki slabo
 vsled panike ali vojske, so ji takoj pri-
 skočile na pomoč druge Clearing House
 banke in ji pomagale, dokler se niso
 povrnile zopet normalne razmere. Ta
 Clearing House nadzorovalni načrt se
 je pokazal tako vreden, da so povsod,
 kjer koli se nahaja kak Clearing House,
 sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s
 tem Clearing Housom, je pod njegovim
 nadzorstvom in ima vse privilegije te
 banke, kateri pada vsako leto pet po-
 polnih računov.

American State Bank pa je tudi pod
 državnim nadzorstvom in odda vsako
 leto pet detajliranih računov o stanju
 Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO
 banko in Vaš denar bo varen in ga
 lahko dvignete, keđar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold
 hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in
 \$500.00 zlatih hipotečnih bondov.

predsednik.

AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
 Blue Island Av., vogal Loomis in 18.

Severov Almanah za Slovence za leto 1919

ZASTONJ!

Vprašajte za naš Almanah v lekarni. Dobi se popolnoma brezplačno. Ako vam ne more ustreči vaš lekarnar, potem pišite direktno nam. Povejte vsem vašim prijateljem o tem. Mi želimo, da bi vsakdo imel enega teh Almanahov v svoji hiši.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA.

Preizkušena domača zdravila.

Kašelj in gripa so sedaj nekaj navadnega. Da se tega rešite in preprečite druge posledice, rabite **Severa's Balsam for Lungs** (Severov Balzam za pljuča), ki je izvrstno zdravilo proti kašlju. Cena je 25c in 50c.

Neprebavnost naredi bolnika slabotnega, privede do zaprtnice in splošne onemoglosti. **Severa's Balsam of Life** (Severov življenjski balzam) pomaga pregnati te bolezni. Ojači ves telesni sistem in privede jetra k pravemu delovanju. Cena 85c.

Slast do jedi pomeni splošno dobro zdravje. Da zadoibte slast do jedi in ohranite, tedaj vzemite **Severa's Stomach Bitters**. (Severov želodčni grenčec). Mala doza od časa do časa čudovito okrepi človeka. Cena 75c in \$1.50.

Liniment bi se moral rabiti proti revmatizmu in nevralgiji; poznan je, da pomaga ustaviti bolečine, ujed in ščipanje. **Severa's Gothard Oil** (Severovo Gothardsko olje) je izvrstni liniment za take slučaje. Cena je 30 in 60c.

Žena in dekleta so zelo podvržene raznim boleznim in vsled tega so mnogokrat nezmožne opravljati svoja vsakdanja dela. **Severa's Regulator** (Severov Regulator) se toplo priporoča v uporabo proti takim boleznim. Cena \$1.25.

Hrbtobol navadno izvira iz obistnih nerednosti. Proti temu najdete kot najboljšo zdravilo **Severa's Kidney and Liver Remedy** (Severovo zdravilo za obisti in jetra). To je izvrstna pomoč za take bolezni. Cena 75c in \$1.25.

Glavobol zahteva takojšnjo pažnjo. To storite lahko s tem, da vzamete eno ali dve **Severa's Wafers** (Severov prašek zoper glavobol). Cena 25c.

Nečista kri je glavni vzrok turor, prištev, krast in drugih kožnih izbruhov. Vse to naj se zdravi s čiščenjem krvi. **Severa's Blood Purifier** (Severov kričistilec) je izvrstni pripomoček. Cena \$1.25.

Slabi živci prinašajo nervoznost in izgubo spanca, histerijo in oslabelost. Ako hočete ojačiti ves vaš živčni sistem, tedaj rabite **Severa's Nervoton** (Severov Nervoton). To je izvrstna tonika za utrujene živce. Cena \$1.25.

Zaprtnica navadno povzroča omotico, oslabelost, zlatenico in razne jetrne nerednosti, katerih se lahko obvarujete s pravilnim uporabljenjem **Severa's Liver Pills** (Severove jetrne kroglice). Te navadno hitro delujejo. Cena je 25c.

Mazilo za rane, ki hitro zdravi ne le rane, ampak tudi vse praske, oparjenost in opekline kakor tudi, ako ste se vrezali; je zelo potrebno zdravilo vsaki hiši. Poskusite **Severa's Healing Ointment** (Severovo zdravilno mazilo), to je zelo dobro mazilo. Cena 25c.

Srbečica kože, znana kot garje, lišaj, kraste, mali kožni izpahki, itd., se hitro odpravi z uporabljenjem **Severa's Skin Ointment** (Severovo mazilo zoper kožne bolezni). Cena 50c.

Severova domača družinska zdravila se prodajajo pri vseh lekarnarjih. Vprašajte vašega lekarnarja po njih, in ako vam on ne more ustreči ali jih ne morete dobiti v bližini, kjer živite, tedaj pošljite vaše naročilo naravnost nam.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa.

“ČAS”

je edina slovenska revija v Ameriki. “Čas” prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri “Čas”, 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

Kašelj

je vsakdanji gost skoro po vseh hišah; nihče ni neprijatelj tega nadležnega gosta; in vendar se tako rad in nepričakovano pojavi in ostaja rad dalje časa pri hiši. Odeženite ga s kakim dobrim zdravilom, predno se ne ukoreni v vašem telesu. Vzemite splošno znano zdravilo zoper kašelj in to je:

Severa's Balsam for Lungs

(Severov Balzam za pljuča), ki je že od leta 1881 uspešno odpravljaj kašelj, prehlad, hripavost, bronhitis in influenco. Otroci in odrasli ga imajo radi. To zdravilo deluje hitro in uspešno in naj bi se imelo isto pri vsaki hiši, ali družini. Dobite ga pri vašem lekarnarju. 25 in 50c.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Previdne gospodinje

imajo doma vedno eno steklenico
Dr. Richterjevega

PAIN-EXPELLER

Zanesljivo sredstvo za vtrenje pri revmatičnih bolečinah, prehladu, zavstavljenju itd.

Jedino pravi s varstveno znamko sidra.

30c. in 60c. v lekarnah in naravnost od

F. AD. RICHTER & CO.

74-80 Washington Street, New York, N. Y.

Delavec, ki ne čita svojega glasila, je nepopoln delavec. On je hlapec svojega gospodarja, nikdar pa in v nobenem oziru ne sam svoj gospod.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: “Pazite na vaš beli denar za črne dneve.” To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta.

Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko cení kot temeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: “Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača”. Najtežje je početek ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Posiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Kapital, vloge in prebitok znaša nad \$6,000,000.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -:- -:- -:-
“PROLETAREC” se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalice, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj.

-:-

Vse delo garantirano.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravlilo. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicaga živeči bolniki naj pišejo slovensko.

CARL STROVER

Attorney at Law

Zastopa na vseh sodiščih.

Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009.

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Seveda. To je "VIL-LAGE INN" s prostornim vrtom za izlete.

Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.

Ogden Ave., blizu cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M.

LOUIS RABSEL.

SHAJALIŠČE SLOVENCEV.

NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199.

MODERNA KNJIGOVEZNICA.

Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.

Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.

BRATJE HOLAN,

1638 Blue Island Ave.,
Chicago, Ill.

(Adv.)

SLOVENC I

pristopajte k

**SLOVENSKI NARODNI POD-
PORN I JEDNOTL**

Naročite si dnevnik "Prosveta". List stane za celo leto \$4.00, pol leta pa \$2.00.

Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ie) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonske, itd.
Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago.

Najnižje cene.

Zaupno zdravilo dela čudeže

Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupanjem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovatelja zasluži popolno zaupanje in čišlanje od strani številnih odjemalcev. Malo povišanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov. Branilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebščinah naših, a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in morali smo cene nekoliko povišati. Vsak prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugovora, da v sedanjosti, ko moramo veliko več plačati za potrebščine, in tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več plačajo za nje.

**TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO
GRENKO VINO**

torej ima tako zaupanje in vseh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje stališče. Izmed vseh bolezni jih je devetdeset odstotkov povzročenih in spočetih v žledeu. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti želodec in odstrani iz notranjčine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen brlog zlotovnih tvarin zavirajočih pravilno delovanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne mešanice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče ružeče vino. V zadevi zabasanosti, neprebavnosti, glavobola, pol-glavobola, nervoznosti, navadne slaboče, kakor tudi v želodčnih neprilikah, ki rade nadlegujejo ženske ob premembi žitja ali rudarje in druge delavce, ko delaje in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprecenljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT

prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevralgije, lumbago, otrpelosti gležnjev in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklin itd., tudi za drgnenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN

je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih otvorov. Dobi se v vseh lekarnah.

Najnovejše nagrade so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razstavih: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.

JOSEPH TRINER

MANUFACTURING CHEMIST

1333-1343 South Ashland Ave.

Chicago, Ill.